

ПРИСТУПНА
ПРЕДАВАЊА
ДОПИСНИХ ЧЛАНОВА

БЕОГРАД • 2019

1841-2019

*Српска академија наука и уметности
178 година*

ПРИСТУПНА ПРЕДАВАЊА
ДОПИСНИХ ЧЛАНОВА

Књига I

ISSN 2683-4251

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

PRESIDENCY

INAUGURAL LECTURES OF THE CORRESPONDING MEMBERS

Volume 1

The volume is published on account of the SASA
Presidency resolution adopted at its 1st session of 28
February 2019 and the SASA Executive Board resolution
adopted at its 18th session of 19 September 2019

Editor

academician
MIRO VUKSANOVIĆ

BELGRADE
2019

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ПРЕДСЕДНИШТВО

**ПРИСТУПНА ПРЕДАВАЊА
ДОПИСНИХ ЧЛАНОВА**

Књига 1

Књига је објављена на основу одлуке Председништва
САНУ са I седнице 28. фебруара 2019. и одлуке
Извршног одбора САНУ са XVIII седнице
19. септембра 2019. године

Уредник

академик
МИРО ВУКСАНОВИЋ

БЕОГРАД
2019

SASA PRESIDENCY

academician Vladimir S. Kostić,
President of SASA

academician Zoran V. Popović,
Vice President of SASA for Natural Sciences

academician Ljubomir Maksimović,
Vice President of SASA for Social Sciences

academician Marko Anđelković,
Secretary General of SASA

academician Stevan Pilipović,
President of SASA Branch in Novi SAD

academician Ninoslav Stojadinović,
President of SASA Branch in Niš

academician Gradimir Milovanović,
*Secretary of the Department of Mathematics,
Physics and Geo Sciences*

academician Vladimir Stevanović,
*Secretary of the Department of Chemical
and Biological Sciences*

academician Zoran Lj. Petrović,
Secretary of the Department of Technical Sciences

academician Dragan Micić,
Secretary of the Department of Medical Sciences

academician Zlata Bojović,
Secretary of the Department of Language and Literature

academician Kosta Čavoški,
Secretary of the Department of Social Sciences

academician Mihailo Vojvodić,
Secretary of the Department of Historical Sciences

academician Milan Lojanica,
Secretary of the Department of Fine Arts and Music

ПРЕДСЕДНИШТВО САНУ

академик Владимир С. Костић,
п̄редседник САНУ

академик Зоран В. Поповић,
п̄ошп̄редседник САНУ за п̄риродне науке

академик Љубомир Максимовић,
п̄ошп̄редседник САНУ за друшп̄вене науке

академик Марко Анђелковић,
п̄енерални секретар САНУ

академик Стеван Пилиповић,
п̄редседник Опранка САНУ у Новом Саду

академик Нинослав Стојадиновић,
п̄редседник Опранка САНУ у Нишу

академик Градимир Миловановић,
*секретар Одељења за математичку,
физику и тео-науке*

академик Владимир Стевановић,
*секретар Одељења хемијских
и биолошких наука*

академик Зоран Љ. Петровић
секретар Одељења п̄техничких наука

академик Драган Мицић,
секретар Одељења медицинских наука

академик Злата Бојовић,
секретар Одељења језика и књижевности

академик Коста Чавошки,
секретар Одељења друшп̄вених наука

академик Михаило Војводић,
секретар Одељења историјских наука

академик Милан Лојаница,
секретар Одељења ликовне и музичке уметности

Портретне фотографије су из фототеке Библиотеке САНУ.
Илустрације на корицама и празним страницама књиге
представљају детаље са фасаде Палате САНУ.

САДРЖАЈ

Академик Миро Вуксановић <i>Три књије чланова САНУ</i>	15
Одељење за математику, физику и гео-науке	
Дописни члан Жељко Шљиванчанин <i>Компјутерско моделовање наносструктура на површинама кристала</i>	27
Одељење хемијских и биолошких наука	
Дописни члан Тања Ћирковић Величковић <i>Дојринос еројеомике наукама о храни, исхрани и живојној средини: размаирање деградација и модификација хране током обраде и дигестије хране и од утицајем запађења живојне средине</i>	51
Одељење техничких наука	
Дописни члан Влада Вељковић <i>Развој и примена вишефазној реактора са вибрационом мешалицом у производњи биодизела</i>	81
Одељење медицинских наука	
Дописни члан Татјана Симић <i>Поремећај редокс хомеостазе у хроничној бубрежној слабости</i>	109

Одељење језика и књижевности

- Дописни члан Љубинко Раденковић
*Источнословенска бојиња Мокош: ишћања
реконструкције* 131
- Дописни члан Јован Делић
Памћење поезије и ујеловљење традиције 145
- Дописни члан Зоран Пауновић
Данило Киш и Џејмс Џојс: случај Уликс 157

Одељење друштвених наука

- Дописни члан Павле Петровић
*Инфлација: ошуд, како се развија
и како је зауставити?* 173
- Дописни члан Алпар Лошонц
Да ли су идеје још релевантне? 201

Одељење историјских наука

- Дописни члан Вујадин Иванишевић
*Методолошки приступ у истраживању новца
средњовековне Србије* 219
- Дописни члан Драган Војводић
*Оружје с небеса. Иконологија средњовековних
представа инвестиције владара
војним инстанијама* 235
- Дописни члан Мира Радојевић
*Прејензије Централној комисији
Комунистичке партије Хрватске
на Срем (1941–1944)* 259

Одељење ликовне и музичке уметности

- Дописни члан Сава Халугин
Токови вајареве мајме 279
- Дописни члан Јелена Јовановић
*Етномузиколошки и уметнички рад у домену
традиционалној фолклорној вокалној наслеђа* 289

Радне биографије предавача

- Желько Шљиванчанин 323

Тања Ђирковић Величковић	327
Влада Вельковић	333
Татјана Симић	337
Љубинко Раденковић	343
Јован Делић	347
Зоран Пауновић	349
Павле Петровић	353
Алпар Лошонц	357
Вујадин Иванишевић	361
Драган Војводић	365
Мира Радојевић	369
Сава Халугин	371
Јелена Јовановић	375

ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА
И КЊИЖЕВНОСТИ

Јован Делић

*Памћење поезије
и ујеловљење традиције*

Предавање одржано на 3. скупу Одељења језика и књижевности,
23. априла 2019. године.

Идеју за ово данашње слово дугујем двојници упокојених људи, који су донедавно били чланови овога Одељења, а имао сам ријетку срећу да ме у годинама њихове дубоке зрелости изаберу и прихвате за пријатеља, када се пријатељи ријетко стичу, а по правилу губе: дубоком, предрагоцјеном, осјетљивом и непрежаљеном великом пјеснику и бриљантном, прецизном мислиоцу Миодрагу Павловићу и благородном, отвореном, разговорима наклоњеном Владети Јеротићу. Природно је онда што њима посвећујем ове странице, утолико прије што наше бесједе падају између Лазареве суботе, односно Лазаревог Васкрсења, и Христовог Васкрса. То ни они ни ја не сматрамо случајним.

Има Миодраг Павловић један позни наслов – *Такозвани мртви* – којег се данас морам сјетити. Шта ми друго радимо цијелог свог живота, сваким написаним ретком, него се супротстављамо смрти, водећи дијалог са живима и са такозваним мртвима; неупоредиво више са мртвима него са живима, чак и када предајемо савремену књижевност, поготову ако настојимо да је сагледамо у ширем компаративном контексту или у односу према традицији.

Има Миодраг Павловић и један рани наслов, из 1953. године, изнад своје друге књиге пјесама – *Стиуб сећања*¹. Тај наслов говори неизмјерно пуно о природи његове поезије, али и поезије, па и цијеле књижевности уопште, а можда и комплетне људске духовности и културе. Поезија памти, људски дух памти и памћењем и сјећањем гради културу, супротстављајући се *корову заборава*, да опет подсетим на Павловићеву генитивну метафору. Миодраг Павловић је ласерски прецизно погађао у само срце ствари, непогрешиво

¹ Миодраг Павловић, *Стиуб сећања*, Београд, 1953.

именујући суштину проблема. Његова кристална, многи мисле хладна, а ја бих устврдио – усијана мисао, по правилу је досезала универзалне димензије и важила „за сва времена“. „Стуб сећања“ и „коров заборав“ су свевремени и вјечно актуелни. Нијесмо морали чекати крај двадесетого и почетак двадесет првог стољећа да бисмо се дивили теорији културе сјећања; требало је да пажљиво читамо свога великога пјесника, своје велике пјеснике. Они су то дубље, боље и раније од теоретичара знали.

Има Миодраг Павловић дубоку и лијепу пјесму, дубоког памћења, коју много волим и коју је Љубомир Симовић ставио као пролог своме избору из Павловићеве поезије, објављеном у Ваљево 1989. године. Наслов избора је *Безазленсїва*, а наслов пјесме „Кантакузин, песник“:

Димитрије
седи
на врху брда
за столом
под шаком жуборе
грчка мора
У гудури пред њим
словенски говор
звони
ко у руднику грумен

Госпа прилази столу
прво о вечном дану
онда о ноћи снева
и приклања се земљи
Она у наручје
старца диже
и слови:

васељена није страшна
ни огромна
кад је цела.²

² Миодраг Павловић, *Безазленсїва*, песме; избор и предговор Љубомир Симовић, Ваљево, 1989, стр. 83.

Стари српски пјесник Димитрије Кантакузин, порије-
клом Грк, на врху је брда, а брдо, односно планина, омиљен
је Павловићев симбол. Стари пјесник се пред саму смрт
домогао врха и мирно сједи за столом скупљајући у ушима
жубор грчких мора и звон словенског говора. Поређење сло-
венског говора са груменом руде у руднику указује на пјесни-
ков активан, „рударски“ однос према словенском говору. У
часу када му прилази Госпа, у којој видим Богородицу, стари
пјесник сања прво о вјечном дану, па онда о ноћи, и потом се
приклања земљи, што ће рећи – смрти. Тада га Госпа прихвата
у своје наручје вјечности и својим ријечима поентира пјесму:
„Васељена није страшна / ни огромна / кад је цела“.

Стари пјесник је тај који уцјеловљује васељену и кога
Богородица прихвата у наручје и износи као уцјеловљену
васељену. Васељена се може уцјеловити у једном човјеку – у
старом пјеснику који се домогао врха брда – и она није ни
тешка, ни огромна „кад је цела“.

Биће да је Димитрије Кантакузин Павловићев двојник.

Тежња за цјелином и уцјеловљењем је несумњиво Па-
вловићев идеал и она је повезана са идејом *стиуба сећања*,
односно са поезијом као сјећањем и памћењем. Без сјећања
и памћења, без доспећа на врх брда, нема уцјеловљења. Не,
дакле, фрагментарност него цјелина; не крхотине разбијено-
га свијета, већ уцјеловљена васељена. Само је прва Павло-
вићева књига у знаку фрагментарности. Цио његов духовни
напор је у знаку идеала уцјеловљења васељене, рачунајући
ту и његове антологије, и његову есејистику. То је изванред-
но осјетио Љубомир Симовић и изразио у прва два пасуса
свога есеја „О поезији Миодрага Павловића“:

„Да је збирка *Млеко искони* (1962) Миодрага Павловића
почетак остварења једног крупног и амбициозног песничког
програма, видело се тек неколико година касније, када је усле-
дило штампање нових Павловићевих књига: *Велика Скијија*,
1969, *Нова Скијија* 1970. и *Хогогарје* и *Свејли* и *шамни љра-
зници* 1971. Ових пет у једну целину повезаних збирки открива-
ју нам песнички подухват великог обима. Географски, Павлови-
ћеве песме, полазећи од Србије и Балкана, покривају цео европ-
ски континент, захватајући и западне обале Азије. Временски, те
песме, полазећи од наших дана, допиру и у библијска времена и
залазе дубоко у грчки свет. У неким песмама песник ће посетити
насеља богова, у неким ће се спустити чак и у лимб.

Какав то замах носи у својој намери Миодраг Павловић кад му је за њега потребан толики простор? Који га то задатак гони да се, пишући, служи и виђењем Ловћена и Пиринеја, Косова и Рајне, Делфа и Цариграда, Пиндара и Диса, Анице Савић-Ребац и Хелдерлина, Арла и Јерусалима, Кнеза Лазара и Јованке Орлеанке, византијских царева и хришћанских мученика, светогорских манастира и торњева Руана? Или је то што песник хоће да каже а што не може исказати без призивања толике историје?³

То је, по мени, најкраће речено, снажна тежња за уцјеловљењем васељене.

Има Миодраг Павловић *Антилологију српској њеснишићва (XI–XX век)* из 1964.⁴ и њено пето издање из 1984.⁵ године, и два предговора за ова два издања. Први пут је 1964. године у једну српску пјесничку антологију уврштена стара, средњовјековна српска књижевност. Први пут је наше књижевно памћење и сјећање износило десет умјесто два столећа. Стара српска поезија није више припадала само историји ни само науци, већ једној наново успостављеној традицији. Био је то „покушај успостављања једног малог песничког космоса“; једне пјесничке васељене. Било је то васкрсење Димитрија Кантакузина.

Павловић енергично оспорава да наша лирика почиње од Његоша и Бранка Радичевића: „Лепа би то била књижевна традиција која би трајала тек једно столеће“.⁶ Наша поезија почиње гдје и наша књижевност.

Када је у петом допуњеном издању *Антилологије* из 1984. године Павловић укључио и народну књижевност, „стуб сећања“ се продубио. Прва реченица предговора из 1984. године гласи: „Српска песма траје од памтивека“.⁷

Тада је и тиме српско пјесништво уцјеловљено, а његов стуб сјећања је поринут у памтивижек. Ко може одредити

³ Љубомир Симовић, „О поезији Миодрага Павловића“ у: Миодраг Павловић, *Безазленсћва*, Ваљево, 1989, стр. 7.

⁴ Миодраг Павловић, *Антилологија српској њеснишићва (XI–XX век)*, Београд, 1964.

⁵ Миодраг Павловић, *Антилологија српској њеснишићва*, Београд, 1984.

⁶ Миодраг Павловић, *Антилологија српској њеснишићва (XI–XX век)*, Антологијска едиција „Десет векова српске књижевности“, књига 110, Нови Сад, Издавачки центар Матице српске, 2010, стр. 18.

⁷ *Истио*, стр. 62.

старост и дубину памћења митолошким српским пјесмама, посебно онима које пјевају „о свадбама небеских тела“? На те пјесме „треба бити поносан“, вели Павловић, „јер већина народа чија је (народна) поезија записана нема песама са мотивима толико древним“, а у Европи их, осим нас, имају само Литванци. Српске митолошке пјесме доиста памте од памтививијека; таква пјесма је „Сунце и месец просе девојку“, али и низ „женских“ пјесама, посебно оних о вилама. Први пут су се у једној књизи – у српској пјесничкој антологији – нашле заједно пјесме из народне, средњовјековне и нове књижевности; први пут је српско пјесништво уцјеловљено, а његово памћење продужено у памтививијек. Да ништа друго није учинио, Миодраг Павловић је урадио неупоредиво највише на плану уцјеловљења и памћења српске поезије, на дубини и висини њенога стуба сјећања, и нема тога ко се у том погледу може с њим поредити. А то је урадио један велики пјесник чије је образовање изворно медицинско.

Анџолоџијом српској пјесништва Миодраг Павловић је успоставио озбиљан континуитет у том пјесништву. То би био одговор на питање које ми је поставио Владета Јеротић: има ли српска књижевност, односно поезија, свој континуитет и може ли се говорити о њеном идентитету ако тога континуитета нема?

Тачно је да је континуитет српског пјесништва, односно, књижевности, културе и државе покидан насилно, окупацијом, ропством и зулумом, али није сасвим уништен. Посебно није уништено памћење српског пјесништва које је иманентно језику, пјесми и пјесништву. Континуитет се гради управо уцјеловљењем и памћењем поезије и језика. Континуитет се, као и традиција, открива и ствара. Могућно је спајати покидане нити традиције и самим тим градити свијест о идентитету и континуитету, упркос огромним, такорећи стољетним рупама у културном и књижевном памћењу.

У том грађењу свијести о континуитету и идентитету видим велики значај едиције чији је идејни творац и главни уредник Миро Вуксановић – „Десет векова српске књижевности“: успостављен је миленијумски књижевни континуитет и идентитет српске књижевности; понуђена је једна слика изабране традиције и успостављен систем вриједности у њој. Стављањем Павловићеве *Анџолоџије* у прво коло те едиције, успостављено је и књижевно памћење од памтививијека.

Може изгледати и звучати парадоксално, али је за мене континуитет српског језика и књижевности њиме и на њему створен, несумњив, за разлику од великих западних култура, где је он много проблематичнији. Српска књижевност је настајала на српском језику барем један миленијум, па био тај језик старословенски, црквенословенски, рускословенски, предвуковски, Вуков или вуковски. То је у основи исти језик који је својевремено био четврти свети језик. Светост се не стиче једноставно нити се она тек тако губи, чак и када је (само)свијест о њој слаба и немаром истањена; чак и када јој се, празни и обесвећени, ругамо и са њом се и спрдамо. Тога се барем у Страсној седмици ваља сјетити, у години у којој славимо осам вјекова светосавља. Континуитет језика је од огромног значаја за континуитет и идентитет књижевности, односно поезије њиме писане. Могу постојати готово стољетне рупе у памћењу, али континуитет и идентитет су у основи неупоредиви, и то више него у књижевностима писаним добрим дијелом на латинском језику. Наш свети језик је био живи језик.

Може звучати и изгледати парадоксално, али је кључна и основна ријеч поетике модерног свјетског пјесништва од Т.С. Елиота наовамо – *традиција*. Ни мањег есеја ни већег утицаја у свјетским размјерама од Елиотовог „Традиција и индивидуални таленат“.

Свако од вас може ме сада запитати: „Какве везе ова твоја прича има с тобом, осим што се непристојно размећеш пријатељством с Павловићем и Јеротићем и тврдиш ствари о којима недовољно знаш; рецимо о језику, његовом континуитету и историји?“

Изабрао сам тему која је за мене суштинска и програмска и у којој сам безмало цио, са свиме што сам радио и урадио. Повратком у Београд, на иницијативу и позив Новице Петковића – да поменем пред Васкрс и ово значајно име – укључио сам се у Петковићеву екипу која се на Институту за књижевност и уметност бавила проучавањем индивидуалних поетика српских пјесника и смјеном поетичких парадигми у српском пјесништву XX вијека. Одласком у пензију Петковић ми је оставио пројекат у наслеђе. За двадесет пет година од његовог покретања објавили смо двадесет пет књига у едицији „Поетичка истраживања“. Ни мало ни много, али довољно да се уцјелови српска поезија XX вијека и да се у њој успостави систем вриједности.

Српски пјесници двадесетого вијека изузетно држе до свога културног и књижевног памћења и уграђују га у своју поезију, настојећи да избором из традиције ухвате чврсту везу са том традицијом чак и када је јавно поричу. Црњански ће је порицати, али ће испјевати *Стражилово* и *Србију* и написати *Сеобе*, дјела дубоког памћења, урођена у изабрану традицију. Највећи српски пјесници XX вијека – да споменемо само такозване мртве – какви су Момчило Настасијевић, Растко Петровић, Васко Попа, Миодраг Павловић, Стеван Раичковић и Иван В. Лалић, попут Његоша у XIX стољећу, показују се као пјесници синтезе који наново обнављају интересовање за Византију и стару српску књижевност, за народну поезију – „нашу класику једину и праву“ – за Косовски завјет, а све то да би пјевали модерно, да би изабрану традицију неочекивано модерно упослили и сваки, одреда, пропјевали као нико прије њих. Српска поезија XX вијека има страховито дубоко и креативно памћење, и досегла је неслућене висине и дубине. Нијесу ли Ракићеве „Јефимија“ и „Симонида“, Дучићеви „Царски сонети“, Винаверови и Бојићеви излети у Византију наговјештај Византије Ивана В. Лалића и Милорада Павића, Бранка Миљковића с „Ариљским анђелом“, храмовне поезије Васка Попе и његовога „Ходочашћа“ и лирских спјегова *Велика Скиџија* Миодрага Павловића, *Усјавна земља* Васка Попе, *Седмица* Милосава Тешића, *Не њикај у ме* Рајка Петрова Нога, пјевања Тројеручици и молитвена поезија Љубомира Симовића и Матије Бећковића, лирске дискусије са царом Душаном и спјева *Тражим њомиловање* Десанке Максимовић...

За часног свједока у стварима пјесничког и језичког памћења позивам једног између нас, двоструко компетентног Милосава Тешића, пјесника изузетно упућеног у српску пјесничку традицију, а нарочито у традицију стиха, а професионално усмјереног на питања језика и језикословља; пјесника који је својим ритмовима обогатио српску версификацију и помјерио ритмотворне границе српског језика. Српски амфибрах је његово дјело.

Памћење је, мисли као и ја мој часни свједок, иманентно поезији и језику, па каже:

„Једна од основних одлика поезије свакако је чување разнородних видова памћења, што стоји у непосредној вези с њеним непрестаним одупирањем ништитељским силама

заборава. Ако песник, на пример, на делотворан начин оживи једну архаичну реч, ако јој да нов живот, он је њу избавио из погубног механизма заборављања и успоставио је драгоцен мост између удаљених времена.⁸

Није ли то омаж и Симовићу, и Бећковићу, и Драгославу Михаиловићу, и Миру Вуксановићу, и сваком ко се спуштао у рудник језика? Хотимичан или нехотичан, али омаж.

Мој свједок, кога помало злоупотребљавам, наставља:

„Језик има огромну меморију, богату картотеку памћења у којој чува чистоту своје изворности и све ожиљке света које је регистровао и по својим врхунским мерилима преобликовао, а затим их увео кроз триста сита и решета и уградио у неизмерно сложену нерватуру свога бића.“⁹

Пјесници обogaђују наш савремени језик ослањањем на прапочетак и језичку дијахронију:

„[...] наш савремени песнички језик, без ослонца на свој прапочетак, или уопште без дотицаја са сопственом дијахронијом, био би кућа на несигурном темељу.“¹⁰

Тешић истиче своју потребу за успостављањем веза са најдубљим корјенима своје традиције, па „за националним обожењем и охришћањењем српског језика“ – за молитвеним пјевањем што је значило и успостављање присне везе са српско-византијском традицијом, али и са савременим пјесницима сличне оријентације који су његовали храмовност поезије, као Васко Попа и Миодраг Павловић, и молитвено пјевање, као Иван В. Лалић:

„Осетио сам даље да ми је неопходно и молитвено певање, што је само по себи захтевало да у њега уградим, колико сам могао, библијске теме, а посебно православне богослужбене дахове.“¹¹

Нарочито је значајно Тешићево упозорење на симболички потенцијал и дубину памћења топонима, на које се ослањао од „Купинова“ до „Млинског кола“, али је препознавао њихов значај и код других пјесника, попут „Костојевића“ Љубомира Симовића.

Ево повода да се опет вратим Павловићу: он је волио и врло цијенио *Кажу* Матије Бећковића, а тамо је Бећковић

⁸ Милосав Тешић, *Есеји и друге радње*, Београд, 2004, стр. 196.

⁹ *Исто*, стр. 196.

¹⁰ *Исто*, стр. 199.

¹¹ *Исто*, стр. 198.

набројао имена јама која „нису имена него предсказања“: Мртвица, Гаврануша, Кукауша, Чемерница, Гњијевник, Јадовно, а „ко има реч Јадовно није му речено мало / ко зна за Проклетије није да није знао“.¹² Не само да топоними памте и сугеришу већ предсказују и трагично пророкују, а пјесник који се спушта у дубину језика, куда га воде топоними и дијалекат, поредив је са археологом и рударом. Сјетимо се да је Павловићев Димитрије Кантакузин осјећао звон словенског говора *ко у руднику їрумен*. Пјесник слиједи језичко памћење, буди га и васкрсава, уграђујући своје проналаске у лични и у колективни стуб сјећања. Ако на почетку бјеше ријеч, и ако ријеч бјеше и јесте од Бога, онда је њено памћење дубље од човјека и уз то је свето, стваралачко, божанско и васкрсавајуће.

Самосвијест о пјесничком памћењу је код нас традиционално развијана уз гусле. *Гусле ѿамѿе* – тако је стољећима гуслар почињао своју пјесму увјерен да су догађаји и јунаци онакви каквима их гусле памте. Тим памћењем поентира своју пјесму „Гуслар“¹³ Ђорђо Сладоје. Пјесник је затегао иронију као гусларске струне:

Још о коњској длаци српска судба виси –
Певам да запамтиш ко си и чији си.

Коњска длака је метонимија за гусле и иронија којом се, сјећањем на фразеологизам, означава критично стање народа коме судбина виси о (коњској) длаци. Упркос свему, гусле означавају памћење идентитета и поријекла.

Култури памћења припада и сјећање нас који смо овдје да Срби прослављају Васкрс уз јаја и бомбе, које нам савезници шаљу повремено као честитку. Зато није Србину гријех још прије распећа ускликнути и, за сваки случај, васкршњи поздрав: Христос воскрес!

¹² Матија Бећковић, *Кажа, Сабране ѿесме, Књиѿа ѿетѿа*, поговор Миодрага Павловића, Београд, 1992, стр. 92. Упоредити и стране: 80–85, 89–92 и 133–134.

¹³ Цитирано према рукопису књиге у штампи *Занѿјски дом*, која треба да се појави у издању „Православне речи“ у Новом Саду 2019.